

«Արթ ժամանակի կրթություն» ՀԿ

*ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ*

*ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔ*

*Հետազոտության թեման՝ Բնագրված ուսուցման անհրաժեշտությունը տվյալ առարկայի
դասավանդման գործընթացում*

Առարկան՝ Դասվար

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Մարինե Կարապետյան

*Ուսումնական հաստատություն՝ Կոստան Զարյանի անվան թիվ 117
հիմնական դպրոց*

Երևան 2022

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....3-5

ԳԼՈՒԽ 1

ԻՆՏԵԳՐՎԱԾ ԴԱՍԵՐ ԵՎ ԴՐԱՆՅ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ՃԱՆԱԶՈՂԱԿԱՆ ԱԿՏԻՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼՈՒ ԳՈՐԾՆԹԱՑՈՒՄ

1.1 «ԻՆՏԵԳՐՎԱԾ ԴԱՍ» ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ.....5-6

1.2 ԻՆՏԵԳՐՎԱԾ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ՝ ՈՐՊԵՍ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ՃԱՆԱԶՈՂԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑ.....7-8

1.3 ՄԻՋԱՌԱՐԿԱՑԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԻ ՏԵՂՆ ՈՒ ԴԵՐԸ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՊՐՈՑԵՍՈՒՄ.....8-9

ԳԼՈՒԽ 2

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՀԱՄԱՐ ՆԱԽԱՏԵՍՎԱԾ ՈՐՈՇ ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՄՆԵՐ ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱՅԻ ԵՎ ՄԱՅՐԵՆԻԻ ԻՆՏԵԳՐՎԱԾ ԴԱՍ ԿԱԶՄԵԼՈՒ ԵՎ ԱՆՑԿԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

2.1 ԻՆՏԵԳՐՎԱԾ ԴԱՍԵՐԻ ՈՐՈՇ ՄԵԹՈԴՆԵՐԻ ՄՇԱԿՈՒՄՆԵՐ.....9-11

2.2 ԻՆՏԵԳՐՎԱԾ ԴԱՍԵՐԸ ՈՐՊԵՍ ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ԲԱՌԱՊԱՇԱՐԻ ՀԱՐՍՏԱՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑ.....11-13

ԻՆՏԵԳՐՎԱԾ ԴԱՍԻ ՕՐԻՆԱԿ.....13-17

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ.....18

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐ և ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ 19

Ներածություն

Այսօր դժվար է պատկերացնել աշակերտների բազմակողմանի զարգացման և համակողմանի դաստիարակության իրականացումը առանց միջառարկայական կապերի օգտագործման, առանց երեխաների հետաքրքրությունների բարձրացման և ինքնուրույն զարգացման:

Հետազոտության արդիականությունը: Հայաստանի Հանրապետության զարգացման նոր սոցիալ-տնտեսական պայմանները, նրա հետագա բարգավաճման հեռանկարները մի կողմից բացառիկ բարձր պահանջներ են դնում մատաղ սերնդի գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների, դաստիարակության և զարգացման, մյուս կողմից՝ կրթության բովանդակության, նրա կառուցվածքի, մեթոդների ու միջոցների բարեփոխման ուղղությամբ: Վերոհիշյալ խնդիրների լուծման գործընթացում կարևոր օղակ է տարրական դպրոցը, որը հանրակրթական դպրոցի հիմնական կարևոր մասն է:

Հայտնի է, որ կրտսեր դպրոցականների բառապաշարը հարստանում է ոչ միայն մայրենիի դասերի, այլև տարրական դասարաններում դասավանդվող այլ առարկաների դասերի ընթացքում: Տարրական դպրոցի հիմնահարցերի լուծման գործընթացում նորովի մոտեցումը պետք է օգնի զարգացնելու սովորողների մեջ եղած ոչ միայն մտավոր, այլև հոգևոր և ֆիզիկական սաղմերը, ձևավորելու շրջակա միջավայրի նկատմամբ խնայող և հոգատար վերաբերմունք, պայմաններ ստեղծելու ուսուցման բոլոր պարտադիր աստիճաններով հաջողությամբ անցնելու համար: Տարրական դպրոցում այս բոլոր խնդիրները լուծվում են համալիր ուսումնական խնդիրներին զուգահեռ: Միջառարկայական կապերի մասին Յ. Ա. Կոմենսկին իր «Մեծ դիդակտիկա» աշխատությունում նշում է, որ ուսումնական առարկաների փոխկապված ուսուցումը երեխաներին սովորեցնում է բացահայտել ուսումնասիրվող առարկաների և երևույթների միջև եղած կապերը [1]:

Մաթեմատիկական և մայրենին հատուկ տեղ են զբաղում դպրոցական առարկաների շարքում: Առարկաները ձևավորում են աշակերտների ստեղծագործական ունակությունները, աշխարհայացքը և հավատալիքները: Այսպիսով, անհրաժեշտություն կա մշակել մաթեմատիկայի և մայրենիի դասավանդման որոշակի մեթոդիկա, որը կնպաստի աշակերտների ընկալման մասշտաբային ինտեգրման միջոցով:

Ինտեգրված դասերի մշակումը ինքնանպատակ չէ, այլ՝ ուսուցիչների գործունեության որոշակի համակարգ, և դա տալիս է բավականին հստակ արդյունքներ: Առաջինը՝ աշակերտների

գիտելիքների մակարդակը բարձրանում է: Երկրորդը՝ աշակերտների էմոցիոնալ զարգացումը դառնում է ավելի ամբողջական: Երրորդը՝ դպրոցականների մոտ աճում է ճանաչողական հետաքրքրություն, որը դրսևորվում է ակտիվ ինքնուրույն աշխատելու ցանկությամբ ինչպես դասին, այնպես էլ արտադասարանական գործունեության մեջ: Չորրորդը՝ աշակերտները ներգրավվում են ստեղծագործական տարբեր ոլորտների գործունեության մեջ, որի արդյունքը կարող է լինել սեփական ստեղծագործությունները, բանաստեղծությունները, նկարները, ձեռքի աշխատանքները, որոնք ցուցադրվում են դասարանում և գնահատվում աշակերտների կողմից [6]:

Ինտեգրումը թույլ է տալիս ձևավորել աշխարհի ամբողջականության գաղափարը, բոլոր երևույթների և օբյեկտների փոխհարաբերությունները, միավորել տարբեր կրթական առարկաների ներդրումը խնդրի լուծման համար, հնարավորություն է տալիս աշակերտին կապ հաստատել շրջակա աշխարհի մասին ստացված գիտելիքների և գործնական գործողությունների միջև, ստեղծում է պայմաններ գործունեության արժեքը բարձրացնելու համար՝ որպես շրջակա իրականության տարբեր կողմերի ճանաչման միջոց:

Գիտելիքների ձեռքբերումը և կարողությունների ձևավորումը սերտորեն կապված են միմյանց հետ և մեկը մյուսի համար հիմք ու ելակետ է: Հետևաբար, երեխաներին շրջապատող աշխարհի մասին հնարավորին չափ բազմակողմանի և ընդարձակ տեղեկություններ տալը, ուրիշ գիտելիքների հետ կապի հետ դնելը, դրանք շրջանառության մեջ պահելը կարևոր ու վճռական նշանակություն ունի երեխաների աշխարհաճանաչողության համար: Երեխաներին այսօր պետք է հրամցնել խոսքի ճիշտ կազմակերպումը, որը ապահովվում է մայրենիի դասի շնորհիվ: Իսկ մաթեմատիկական առաջադրանքները աշակերտներն ընկալում են ճիշտ խոսքի միջոցով, որը ուսուցիչը ներկայացնում է գրույցի մեթոդի շնորհիվ:

Նպատակը՝ ուսումնասիրել մաթեմատիկայի և մայրենիի միջառարկայական կապերի իրագործման որոշ մեթոդական հարցեր:

Հետազոտության խնդիրները՝

1. Մանկավարժական գրականության ուսումնասիրության հիման վրա հաշվի առնել ինտեգրված դաս հասկացությունը, ինտեգրված դասերի հիմնական առավելությունը:
2. Ուսումնասիրել ինտեգրված դասերի անցկացման առանձնահատկությունները, այդ դասերի ազդեցությունը տարրական դասարաններում սովորող աշակերտների ճանաչողական գործունեության զարգացման համատեքստում:

3. Մշակել ինտեգրված դասերի որոշ մեթոդներ՝ ուսումնական գործընթացում սովորող աշակերտի ճանաչողական գործունեությունը բարձրացնելու նպատակով:
4. Անցկացնել որոշ մեթոդական մշակումներով դասեր՝ ուսումնական գործընթացում, դրա օգտագործման արդյունավետությունը որոշելու համար:

ԳԼՈՒԽ 1

ԻՆՏԵԳՐՎԱԾ ԴԱՍԵՐ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՏԱՐԲԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ՃԱՆԱՉՈՂԱԿԱՆ ԱԿՏԻՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼՈՒ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ

1.1 «ԻՆՏԵԳՐՎԱԾ ԴԱՍ» ՀԱՄԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Հ. լեզվի բառարաններում «ինտեգրում» հասկացությունը սահմանվում է որպես մեկուսացված մասերի, տարրերի, բաղադրիչների ինտեգրացում, որոնք ուղեկցվում են կապերի և հարաբերությունների միջև բարդության և ամրապնդման միջոցով: Ինտեգրված համակարգը ենթադրում է բոլոր դպրոցական առարկաների համապատասխան թեմաների միասնական, հավասար կապը, որի ուսումնասիրությունը դասի յուրաքանչյուր փուլում ներկառուցված է:

«Ինտեգրում» բառը նկատի ունենք տարբեր առարկաների, ուսումնական նյութերի մեջ մի ամբողջություն՝ փոխադարձ իրար լրացնող՝ և՛ իմաստով, և՛ ձևով: Այն չափազանց գրավիչ ձև է սովորողների համար, սովորողին տալիս է լիարժեք պատկերացում նյութի վերաբերյալ: Դա երկու նյութի խաչմերուկ է, որին հետևում է վերելքը, ապա գագաթը՝ նպատակային դասը» [7]:

Ինտեգրված համակարգը ենթադրում է բոլոր դպրոցական առարկաների համապատասխան թեմաների միասնական, հավասար կապը, որի ուսումնասիրությունը դասի յուրաքանչյուր փուլում ներկառուցված է: Ինտեգրման հիմնական նպատակն է աշակերտների աշխարհայացքների ձևավորումը:

Ժամանակակից գիտության ճյուղերը սերտորեն փոխկապակցված են, հետևաբար դպրոցական առարկաները չեն կարող ուսումնասիրվել միմյանցից մեկուսացման մեջ: Միջառարկայական կապերի իրականացման ուղիներից մեկը ինտեգրված դասերն են: Նման դասընթացները վերացնում են կրկնօրինակը նյութի ուսումնասիրության մեջ, ստեղծում են բարենպաստ պայմաններ աշակերտների ընդհանուր կրթության, հմտությունների ձևավորման համար:

Ինտեգրված դասի նպատակը պետք է լինի.

- Որոշակի օբյեկտի, երևույթի բազմակողմանի ուսումնասիրություն:
- Շրջակա միջավայրի իմաստային ընկալում:
- Գիտելիքների որոշակի համակարգ:
- Երևակայության և հետաքրքրության մոտիվացիա:
- Դրական հուզական տրամադրության զարգացում:

Ինտեգրված դասերը հաճախ ուղեկցվում են բացահայտումներով: Սա, ինչ-որ իմաստով, գիտական գործունեություն է: Այս երևույթի առանձնահատուկ արժեքն այն է, որ աշակերտները խաղում են հետազոտողների դերը: Բացի վերը նշվածից, այս տիպի դասերը հիանալի բացահայտում են ուսուցչի ստեղծագործական ներուժը: Ինտեգրված դասերը ուղղված են աշակերտի երևակայական մտածողության զարգացմանը:

Ինտեգրված դասերի առավելությունները.

1. Ինտեգրված դասերի անցկացման ձևը ոչ ստանդարտ, հուզիչ է:
2. Տարբեր տեսակի աշխատանքների կիրառումը բարձր մակարդակի վրա է պահում աշակերտների ուշադրությունը, ինչը մեզ թույլ է տալիս խոսել այդպիսի դասերի զարգացման արդյունավետության մասին:
3. Նրանք ազատում են հոգնածությունը, կտրուկ բարձրացնում են ճանաչողական հետաքրքրությունը, ծառայում են աշակերտների երևակայության, ուշադրության, մտածողության, խոսքի և հիշողության զարգացմանը:
4. Ինտեգրումը հնարավորություն է ընձեռում ուսուցչին ինքնարտահայտման, ստեղծագործական գործունեության, նպաստում է աշակերտների կարողությունների բացահայտմանը:
5. Ինտեգրումը նոր փաստեր գտնելու աղբյուր է:

1.2 ԻՆՏԵԳՐՎԱԾ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՏԵՄԱԿՆԵՐԸ՝ ՈՐՊԵՍ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ՃԱՆԱԶՈՂԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՉՐԱՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑ

Կան ինտեգրված դասերի մի շարք տեսակներ:

Նոր գիտելիքների ձևավորման դաս: Նոր գիտելիքների ձևավորման դասերը կարող են լինել դասախոսություն, ճանապարհորդության դաս, ուսումնական դաս, դաս-էքսկուրսիա: Գիտելիքների ձևավորման դասի նպատակը ուսումնական ծրագրով նախատեսված հասկացությունների, գիտական փաստերի ուղղությամբ աշխատանքի կազմակերպումն է:

Ավանդական և ժամանակակից դասեր: Ավանդական դասը լուծում է ընդհանուր կրթական խնդիրը, այն կառուցված է հիմնականում բացատրական, նկարագրական մեթոդներով: Գիտելիքների ձևավորման ժամանակակից դասը, որը հիմնված է տարբեր մեթոդների և ուսուցման գործիքների համադրության վրա, լուծում է մի շարք խնդիրներ: Օգտագործվում են ինչպես բացատրական, նկարագրական, այնպես էլ մասնակի որոնման, հետազոտական մեթոդներ, քննարկումներ, գիտելիքների տարբեր աղբյուրներ, հեռուստատեսային հաղորդումներ, կինոնկարներ, մուլտիմեդիա դասընթացներ, տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ:

Հմտությունների ամրապնդման դաս: Դասավանդման հմտությունների դասը նախատեսում է հետևյալ ձևերը. երկխոսության դաս, դաս-բիզնես, դերային խաղ, ճանապարհորդություն: Հմտությունների ձևավորման դասում գիտելիքների հիմնական աղբյուրներն են դասագրքերը, առաջադրանքների հավաքածուն, ուսումնական նյութերի և դիդակտիկ նյութերի հավաքածուները, մուլտիմեդիա և տեղեկատվական տեխնոլոգիաները: Դասի ընթացքը թույլ է տալիս աշակերտներին աշխատել զույգերով, կատարել խմբային և անհատական տարբեր տիպի աշխատանքներ:

Գիտելիքները գործնականում կիրառելը: Այս տեսակի դասերի հիմնական ձևերը՝ դերակատարում, դասընթացներ նախագծի պաշտպանության վերաբերյալ, ճանապարհորդություն, արշավներ և այլն: Այս տեսակի դասի նպատակը գիտելիքի գործնական կիրառումն է: Գիտելիքները գործնականում կիրառելու դասերը հիմնված են զույգերով, խմբային և անհատական աշխատանքի համադրության վրա: Այս դասերում աշակերտները, կիրառելով տեսական գիտելիքները, ներգրավվում են փորձարարական, հետազոտական, որոնողական գործողություններում:

Գիտելիքների և հմտությունների վերահսկման և փորձարկման դաս: Դասի ձևերը՝ վիկտորինա, մրցույթներ, ստեղծագործական աշխատանքներ, նախագծերի պաշտպանություն,

ստեղծագործական զեկույց, վերահսկիչ աշխատանք, հարցազրույց: Դասի նպատակը գիտելիքների և հմտությունների վերահսկումն է:

Գիտելիքների հսկողության դաս: Այս դասերը հիմնված են անհատական աշխատանքի ձևի վրա: Որոշ դասերի ընթացքում աշակերտները կատարում են անհատական առաջադրանքներ: Հաճախ ուսուցիչները աշակերտներին անհատական հանձնարարականներ են տալիս հատուկ քարտերով:

Այսպիսով, ինտեգրված դասընթացների արդյունավետությունը կախված է դասընթացների կազմակերպման ճիշտ ձևերի ընտրությունից: Առարկաների միջև ինտեգրման իրականացումը հնարավոր է միայն ուսուցիչների առողջ թիմում, նրանց արդյունավետ համագործակցության, փոխըմբռնման և հարգանքի հիման վրա:

1.3 ՄԻՋԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԻ ՏԵՂՆ ՈՒ ԴԵՐԸ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՊՐՈՑԵՍՈՒՄ

Գիտելիքների ձեռքբերումը և կարողությունների ձևավորումը սերտորեն կապված են միմյանց հետ: Հետևաբար, երեխաներին շրջապատի աշխարհի մասին հնարավորին չափ բազմակողմանի ու ընդարձակ տեղեկություններ տալը, ուրիշ գիտելիքների հետ կապի մեջ դնելը, դրանք շրջանառության մեջ պահելը կարևոր ու վճռորոշ նշանակություն ունի երեխաների աշխարհաճանաչողության համար:

Մայրենիի և մաթեմատիկայի դասերին միջառարկայական կապերի գործադրման երեք կարևոր եղանակներ կան:

1. Առաջինը ուսուցման պրոցեսում անդրադարձ կապերի օգտագործումն է, որն ամենից առաջ կապվում է ներառարկայական կապերի ճիշտ ու տեղին օգտագործման հետ: Այն, ինչ աշակերտներն անցել են նախորդ դասերին կամ ուսման նախորդ տարիներին, հետևողականորեն պետք է կրկնվի, ամրապնդվի, դառնա կարողություն, հիմք ծառայի նորի յուրացման համար և կապվի նորի հետ:

2. Մյուս կարևոր եղանակը ձեռքբերված գիտելիքների ու կարողությունների փոխանցումն է ուսուցման պրոցեսում: Բազմաթիվ գիտելիքներ ու կարողություններ, որոնք երեխան ձեռք է բերել առաջ, պետք է հմտորեն օգտագործի ուսուցման պրոցեսում:

3. *Երրորդ ձևը* այլ գիտությունների տվյալների կիրառությունն է, որը նույնպես լայնորեն կարող է գործադրվել ուսուցման պրոցեսում:

Եթե ուսուցիչը ցանկանում է իր դասը լիարժեք ու նպատակային լինի, կամա թե ակամա պետք է դիմի տարբեր գիտությունների տվյալների ու փաստերի օգտագործմանը, որպեսզի դասը հետաքրքրական, ուսանելի ու դաստիարակչական դառնա: Տարրական դասարաններում դրվում են բոլոր գիտելիքների ու կարողությունների հիմքերը, երեխաների առջև բացվում են բոլոր փակ դռները, նրանք աստիճանաբար հաղորդակից են դառնում դարերի ընթացքում մարդկության ստեղծած հսկայական մշակութային ժառանգությանը, ծանոթանում են բնության գաղտնիքներին, հարստանում է նրանց խոսքն ու մտածողությունը: Այս առումով մայրենիի դասերը հրաշալի հնարավորություններ են ընձեռում: Ինտեգրման հիմնական խնդիրը դպրոցականների կրթական գործունեության ձևավորումն է, որը ներառում է ընդհանուր կրթություն, ընդհանուր տրամաբանական, տեղեկատվական և հաղորդակցական հմտություններ: Այս խնդիրը կարող է մեծապես լուծվել մաթեմատիկայի դասերի շրջանակներում[5]: Մաթեմատիկան աշակերտներին տալիս է գիտելիքների և հմտությունների համակարգ, որն անհրաժեշտ է առօրյա կյանքում: Մինևույն ժամանակ բացահայտվում է աշակերտների կողմից ձեռք բերված գիտելիքների և հմտությունների գործնական կիրառումը, ինչը նպաստում է աշակերտների գիտական աշխարհայացքի ձևավորմանը:

ՏԱՐԲԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՀԱՄԱՐ ՆԱԽԱՏԵՍՎԱԾ ՈՐՈՇ ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՄՆԵՐ ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱՅԻ ԵՎ ՄԱՅՐԵՆԻԻ ԻՆՏԵԳՐՎԱԾ ԴԱՍ ԿԱԶՄԵԼՈՒ ԵՎ ԱՆՑԿԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

2.1 ԻՆՏԵԳՐՎԱԾ ԴԱՄԵՐԻ ՈՐՈՇ ՄԵԹՈԴՆԵՐԻ ՄՇԱԿՈՒՄՆԵՐ

Ցանկացած ուսուցման մեթոդ ներառում է նպատակ, գործողությունների համակարգ, ուսումնառության միջոց և նախատեսված արդյունք:

Եթե մենք վերլուծենք մաթեմատիկայի դասերում կիրառվող յուրաքանչյուր դասավանդման մեթոդի բաղադրիչը, կտեսնենք, որ ամենուրեք աշակերտի խոսքի գործունեությունը ներգրավված է:

Բացատրական գննական մեթոդ: Ուսուցման մեթոդները ներառում են.

- Զրույց
- Փաստերի արձանագրում
- Հաղորդագրություն
- Հստակեցում:

Այս մեթոդները օգտագործվում են հստակեցման և հասկանալու համար: Խոսքի ներգրավման աստիճանը հստակ տեսանելի է:

Վերարտադրողական ուսուցման մեթոդ: Այստեղ դասավանդման մեթոդներն են՝ նախկինում ուսումնասիրված նյութի բանավոր հարցումը, ընթերցողներին առաջարկելու նյութի անգիրը, խաղը, մոդելի վրա խնդիրների լուծումը, ուսումնասիրված նյութի կրկնությունը: Վերարտադրողական ուսուցման մեթոդի կիրառմամբ ուսուցիչը հենվում է երեխաների խոսքի գործունեության վրա:

Մասնակի որոնման մեթոդ: Ուսուցման մեթոդներն են՝ խնդրի որոնում, ստեղծել պրոբլեմային իրավիճակ, լուծման վերլուծություն, պատմություն, ուսումնական նյութի ընկալում, համեմատություն, վերլուծություն: Աշակերտների աշխատանքի հիմքը հանդիսանում է խոսքը:

Վերապատրաստման հետազոտման եղանակ: Ուսուցման մեթոդներն են՝ համեմատություն, վերլուծություն, եզրակացություն, եզրակացության ձևակերպում:

Վերոնշյալ վերլուծությունից ակնհայտ է, որ մաթեմատիկայի դասերին խոսքը ակտիվորեն ներգրավված է

Անհրաժեշտ է հասկանալ, որ երեխան չի լրացնում խոսքի մեջ առկա թերությունները ինքնուրույն: Նախ, որովհետև ինքը չի նկատում այդ բացերը և չի գիտակցում: Երկրորդ, քանի որ նա չի ուսուցանել, նա չգիտի, թե ինչպես պետք է կառուցել իր խոսքը այս կամ այն դեպքում, ինչ պահանջներ պետք է դա բավարարի: Մաթեմատիկայի և մայրենիի դասերում ակտիվ մեթոդների կիրառումը օգնում է ձևավորել ոչ միայն գիտելիքների վերարտադրման, այլև այդ գիտելիքները կիրառելու, վերլուծելու, գնահատելու իրավիճակը և ճիշտ որոշում կայացնելու համար:

Ակտիվ մեթոդները լուծում են մի շարք խնդիրներ.

- ✓ Դրական ուսումնառության մոտիվացիայի ձևավորում:
- ✓ Աշակերտներին կրթական գործընթացում ակտիվ ներգրավվածություն:
- ✓ Անկախ գործունեության խթանում:
- ✓ Ճանաչողական գործընթացների զարգացում՝ խոսք, հիշողություն, մտածողություն:
- ✓ Մեծ քանակությամբ կրթական տեղեկատվության արդյունավետ ուսուցում:
- ✓ Ստեղծագործական ունակությունների և ոչ ստանդարտ մտածողության զարգացում:
- ✓ Աշակերտի անձի շփվող-հուզական ոլորտի զարգացում:
- ✓ Յուրաքանչյուր աշակերտի անհատական ունակությունների բացահայտումը և դրանց դրսևորման և զարգացման համար պայմանների ստեղծում:

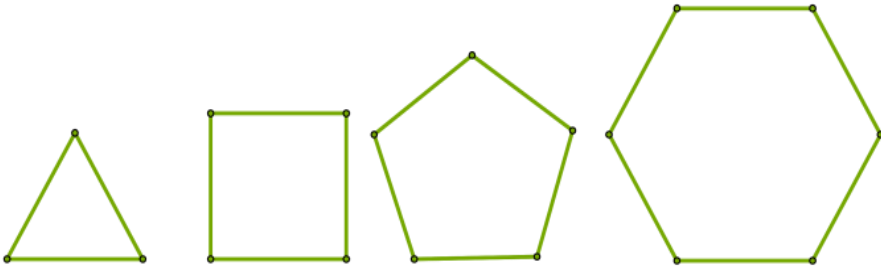
Դասասենյակում ակտիվ ուսուցման մեթոդների կիրառումը թույլ է տալիս մեզ.

- Ապահովել ուսուցման դրական շարժառիթ:
- Բարձրացնել դասի ընթացքում կատարված աշխատանքների քանակը 1.5-2 անգամ:
- Գիտելիքների վերահսկման բարելավում:
- Ռացիոնալ կերպով կազմակերպել ուսումնական գործընթացը, բարելավել դասի արդյունավետությունը:

2.2 ԻՆՏԵԳՐԱԾ ԴԱՍԵՐԸ ՈՐՊԵՍ ՏԱՐԲԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ԲԱՌԱՊԱՇԱՐԻ ՀԱՐՍՍԱՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑ

Դիտարկենք մաթեմատիկայի դասագրքերում տեղ գտած ուսումնական նյութի ընձեռած հնարավորությունները երեխաների բառապաշարի հարստացման, ակտիվացման և խոսք կառուցելու կարողությունների զարգացման ուղղությամբ: Քանի որ տարրական դասարաններում մեծ մասամբ բոլոր առարկաները պարապում է դասվարը, և նրան հայտնի է աշակերտի ունեցած ամբողջական բառապաշարը, ուստի մյուս առարկաների դասերին, շարունակելով մաթեմատիկայի դասի խնդիրների լուծումը, հանդիպող ամեն մի նոր բառ կամ տերմին բացատրում է, գրանցել տալիս աշակերտական բառատետրում, առաջադրում դրանց հումանիշներն ու հակահիշները, օգտագործել տալիս խոսքում և այդպիսով հասնում աշակերտի

կողմից այդ բառերի յուրացմանը: Այսպես, մաթեմատիկայի դասերին, մինչև մաթեմատիկական նոր հասկացություններ բացատրելը, ուսուցիչը դասին նախապատրաստվելիս նշում է այն բոլոր բառերը, որոնք իր կարծիքով բացատրության կարիք ունեն կամ ուղղագրական արժեք են ներկայացնում, ուսումնասիրում է դրանց իմաստն ու բառային կառուցվածքը: Դրանք բացատրելիս այդ բառերը նա գրում է գրատախտակին, բացատրում կազմությունը, ուղղագրությունը, իմաստը, գրել տալիս նաև բառատետրերում՝ իմաստային բացատրություններով: Մաթեմատիկական տերմինները հեշտ և լավ յուրացնելու լավագույն միջոց է զննականության կիրառումը: Օրինակ՝ բազմանկյուն բառը բացատրելիս ուսուցիչը ցույց է տալիս զանազան բազմանկյուններ (նկ. _1,_2,_3,_4), նշում նրանց նմանություններն ու տարբերությունները, բացատրում բազում արմատի իմաստը, ասում այդ արմատով նոր բառեր՝ բազմանդամ, բազմանիշ, բազմություն և այլն: Բացի այդ, բազմանկյուն բառի իմաստը երեխաները հեշտ կյուրացնեն, քանի որ արդեն առաջին և երկրորդ դասարաններում սովորում են ուղղանկյուն, եռանկյուն տերմինները և կարող են պարզ համեմատություն կատարել:

Նկ. 1

Նկ. 2

Նկ. 3

Նկ. 4

Ըստ տարրական դասարանների մաթեմատիկայի ծրագրի՝ պահանջվում է կրտսեր դպրոցականներին տալ որոշակի թվով մաթեմատիկական տերմիններ, որոնք արտացոլված են մաթեմատիկայի դասագրքերում՝ բաշխված պարզից բարդը գնացող դիդակտիկական սկզբունքներով, որպեսզի յուրացումը հեշտ լինի:

Այսպես, առաջին դասարանի նախապատրաստական շրջանում, մինչև բուն թվարկությանն անցնելը, երեխաները նկար-նախադասությունների, նկար-բառերի ու զանազան երկրաչափական պատկերների միջոցով ծանոթանում են որոշակի թվով մաթեմատիկական տերմինների ու, մաթեմատիկայի դասերին դրանք անընդհատ կրկնելով, իրենց ակտիվ բառապաշարի մեջ են

մտցնում բավականաչափ նոր բառեր՝ հիմնականում ածականներ ու մակբայներ, որոնցով աղքատ է դեռ վեց տարեկանների խոսքը: Այդպիսի բառերով հարուստ են մաթեմատիկայի դասագրքերը (մեծ, փոքր, հավասար, միատեսակ, տարբեր, երկար, կարճ, հաստ, բարակ, աջ, ձախ, վերև, ներքև, լայն, նեղ, շատ, քիչ, արագ, դանդաղ և այլն): Նոր բառեր սովորելու և յուրացնելու այս անընդհատ աշխատանքը շարունակվում է մաթեմատիկայի բոլոր դասագրքերում, հետևաբար և դասերի ընթացքում և՛ թվարկությունն անցնելիս, և՛ առաջին տասնյակն ու առաջին հարյուրյակը սովորելիս, և՛ մաթեմատիկական գործողություններ կատարելիս: Առաջին դասարանն ավարտող երեխան այս բառերից բացի դասագրքում հանդիպում և ուսումնական գործընթացում յուրացնում է մաթեմատիկական հետևյալ տերմինները, որոնք պահանջվում են ծրագրով՝ 1-100 թվանշանները, առաջին տասնյակ, թվարկություն, գումարում, հանում, գումարելի, տարբերություն, գումարման տեղափոխության հատկություն, անհայտ գումարելի, անհայտ հանելի, նվազելի, ուղիղ գիծ, հատված, սանտիմետր, կիլոգրամ, լիտր, հարյուրյակ, միավոր, դեցիմետր, փակագիծ, համառոտագրել, հավասարում, ուղիղ անկյուն, ուղղանկյուն, քառակուսի, բնական թվեր, թվերի բազմություն, խորանարդ և այլն: Երկրորդ դասարանում երեխաների բառապաշարը համալրվում է մաթեմատիկական նոր տերմիններով ու հասկացություններով, որոնցից են՝ բազմապատկում, բաժանում, արտադրիչ, արտադրյալ, պատիկ, բաժանելի, բաժանարար, քանորդ, անհայտ արտադրիչ, արտադրիչների տեղափոխական հատկություն, բազմանիշ թվեր և այլն: Երրորդ և չորրորդ դասարաններում կրկնվում և ամփոփվում են նախորդ դասարաններում անցած բառերն ու արտահայտությունները, որոնց ավելանում են նոր բառեր և արտահայտություններ, ինչպես՝ միլիոն, արագություն, ժամանակ, հեռավորություն, հավասարաչափ շարժում, մակերես, քառակուսի մետր, սմ, կլոր թիվ, դաս, կարգ, ցենտներ, տոննա, քառանիշ թիվ, հակադարձ խնդիր, անուղղակի խնդիր, հայտնի մեծություն և այլն:

Մաթեմատիկայի դասագրքերում այս տերմիններից բացի, որոնք, ինչ խոսք, մեծ չափով համալրում են երեխաների բառապաշարը, կան բազմաթիվ խնդիրներ, որոնք երեխան կարդում է, վերարտադրում բովանդակությունը, պլան կազմում, բացատրում, հետո նոր լուծում խնդիրը: Ուսուցիչը կարող է անհրաժեշտ ճշտագրումներ և լրացումներ մտցնել՝ անհրաժեշտ բառերի ընտրության ու տեղին գործադրման, փոքրածավալ խոսք ստեղծելու, բովանդակությունը ճիշտ վերարտադրելու համար, որն էլ էական նշանակություն ունի խոսքի զարգացման ու տրամաբանական մտածողության զարգացման համար:

Բնուեզրված դասի օրինակ

Թեմա - Մաթեմատիկան հեքիաթային աշխարհում

Նպատակները՝

Մաթեմատիկա

- թվաբանական գործողությունների անհայտ բաղադրիչները գտնելու կարողությունների զարգացում*
- խնդրի պայմանը, պահանջը հասկանալու, վերարտադրելու կարողությունների զարգացում*
- տրամաբանության զարգացում*

Մայրենի՝

- առաջադրանքների ճիշտ ընթերցման և հասկացման կարողության ձևավորում և զարգացում*
- հարցերը ճիշտ ձևակերպելու կարողության ձևավորում*
- խոսքի և մտածողության զարգացում*
- բառապաշարի հարստացում*

Արժեքային՝

- սեփական արարքների հետևանքների գիտակցում*
- պատասխանատու վերաբերմունք ցուցաբերել ասածների և կատարած քայլերի նկատմամբ*

Ներկայացված մեթոդները ուսումնասիրելուց հետո կարելի է միջառարկայական կապ ստեղծել մաթեմատիկայի դասաժամին՝ դաս-հեքիաթի միջոցով: Դաս-հեքիաթի միջոցով աշակերտներին կառաջադրվեն մաթեմատիկական բազմամակարդակ առաջադրանքներ: Ընտրված հեքիաթն է Հովհ. Թումանյանի հանրահայտ «Ծիտը» ստեղծագործությունը:

Եթե հարցնենք երեխաներին, թե նրանք սիրում են հեքիաթներ, կասկած չկա, որ բոլորը կպատասխանեն՝ այո: Հեքիաթը միշտ ուրախություն է պարգևում երեխաներին: Հեքիաթային դասերի ընթացքում միշտ լավ տրամադրություն է տիրում:

Հեքիաթի հերոսները դժվարություններ ունեն: Երեխաները փորձում են օգնել նրանց: Նրանք գնում են ճանապարհորդության՝ հաղթահարելով առավել անսպասելի խոչընդոտները:

Դասի ընթացքը:

Դասարանի բոլոր աշակերտները գնում են հայկական ժողովրդական հեքիաթի «Ծիտը» կախարդական աշխարհը: Հիշենք, որ ծիտիկի ոտքը փուշ է մտնում: Հնչում է ծիտիկի ծվվոցը:

Ծիտիկը, դես ու դեն թռչելով տեսնում է պառավին, որը փայտ է ման գալիս հաց թխելու համար: Ծիտիկը նանիին առաջարկում է ոտքի փուշը հանել և հաց թխել: Պառավը հանում և հաց է թխում: Ծիտը գնում և ետ է վերադառնում՝ ուզելով իր փուշը, բայց պառավը արդեն վառել էր այն: Պառավը առաջարկում է փշի փոխարեն նրան լոշիկ տալ, եթե նա պատասխանի իր տված մաթեմատիկական հարցերին: Ծիտը համաձայնվում է:

« Տարվա ամիսների քանակը: (12) [4]

Ո՞ր ամիսն է ամենակարճը: (Փետրվար՝ 28 կամ 29 օր) [4]

Շաբաթվա օրերի քանակը: (7) [4]

Տարվա եղանակների քանակը: (4) [4]

Գտի՛ր ամենամեծ երկնիչ թվի և ամենամեծ միանիչ թվի տարբերությունը: (90) [4]

Քանի՞ կողմ ունի քառանկյունը: (4) »: [4]

— Իսկ հիմա, երեխանե՛ր, եկե՛ք օգնենք ծտին, որպեսզի նա կարողանա կատարել տրված մաթեմատիկական առաջադրանքները, չե՞ որ ծիտը չգիտի, թե ինչպես պետք է լուծել առաջադրանքները:

Ծիտը երեխաների օգնությամբ կատարում է առաջադրանքները և, վերցնելով իր լոշիկը, թոչում է:

Գնում է տեսնում՝ մի հովիվ անհաց կաթն է ուտում: Ասում է.

— Հովիվ ախպեր, կաթն ինչո՞ւ ես անհաց ուտում: Ա՛յ լոշը, ա՛ն, կաթի մեջ բրդի՛, կե՛ր, ես էլ գնամ քուջուջ անեմ, գլուխս պահեմ:

Գնում է, ետ գալի, թե՛ լոշս տու՛ր:

Հովիվն ասում է.

— Կերա, բայց դրա փոխարեն կարող եմ քեզ գառնուկ տալ: Բայց դու պետք է լուծես իմ առաջադրած խնդիրները: Ծիտը համաձայնվում է:

« Երկու թվերի գումարը 58 է: Թվերից մեկը 6-ն է: Ո՞րն է մյուս թիվը »: [3]

«Եթե ավտոմեքենայի 38 լ տարողությամբ բաքի մեջ լցնենք ևս 7 լ վառելիք, ապա այն ամբողջությամբ կլցվի: Ո՞րքան վառելիք կա բաքում»: [3]

— Երեխանն՝ ր, եկեք կրկին օգնենք ծոին, որ կարողանա գառնուկին վերցնի:

Ծիտը երեխաների օգնությամբ կրկին լուծում է խնդիրները և, վերցնելով իր գառնուկը, թռչում է:

Գնում է, տեսնում՝ մի տեղ հարսանիք են անում, մսացու չունեն, որ մորթեն: Ասում է.

— Ի՞նչ եք մոլորվել: Ա՛յ, իմ գառն առե՛ք, մորթեցե՛ք, քե՛ֆ արեք... Ես էլ գնամ քուջուջ անեմ, գլուխս պահեմ:

Գնում է, ետ գալի, թե՛ իմ գառը տվեք:

Ասում են.

— Մորթել ենք, կերել, որտեղի՞ց տանք:

Նրանք ասում են, որ մեր առաջադրված հարցերին պատասխանելու դեպքում քեզ մի բան կտանք:

Ծիտը համաձայնվում է:

«1. Գտի՛ր անհայտ բաղադրիչը:

$$90 - \square = 20 \quad \square - 4 = 43 \quad \square + 3 = 65 \quad [3]$$

2. Լրացրու՛ աղյուսակն այնպես, որ ստանաս հետաքրքրաշարժ աղյուսակ :[3]

2		
	6	
7		10

3 Հինգ եղբորից յուրաքանչյուրն ունի մի քույր: Քանի՞ երեխա կա ընտանիքում: (6)[4]

4. Աննայի ծննդյան օրը հունվարի 21-ին է, իսկ Սոնայինը՝ 9 օր հետո: Ե՞րբ է Սոնայի ծննդյան օրը »: [3]

Կատարելով առաջադրանքները՝ ծիտը տեսնում է մի հարսիկ: Վերցնում է նրան և թռչում:

Գնում է, գնում, տեսնում՝ մի աշուղ մի ճամփով գնում է:

Ասում է.

— Աշու՛ղ ախպեր, առ էս հարսին, պահի՛ քեզ մոտ: Ես էլ գնամ քուջուջ անեմ, գլուխս պահեմ:

Գնում է, ետ գալի, աշուղի առաջը կտրում թե՛ իմ հարսը ինձ տուր:

Աշուղն ասում է.

— Հարսը գնաց իրենց տուն:

Աշուղ ախպերն ասում է՝ պատասխանիր իմ տված բոլոր հարցերին և կատարի՛ր առաջադրանքները ու ես քեզ ուրիշ բան կտամ հարսիկի փոխարեն: Ծիտը համաձայնվում է:

«1. Պատկերները վանդակներում դասավորի՛ր տարբեր հերթականությամբ: [3]

2. Հյութ պատրաստելու համար Աննան մաքրեց 8 գազար, որը 6-ով քիչ էր մայրիկի մաքրածից: Մայրիկն ու Աննան միասին քանի՞ գազար մաքրեցին: [3]

3. Խանութ բերեցին հինգ տակառ կաթ: Վաճառեցին երեք տակառ կաթ: Քանի՞ տակառ մնաց խանութում: [3]

4. Ո՞րոնք են շատ.

- *փղերը, թե՞ կենդանիները (կենդանիները)*
- *մարդիկ, թե՞ երեխաները (մարդիկ)*
- *աղջիկները, թե՞ հյուսիկներով աղջիկները (աղջիկները) [2]*

Ծիտը պատասխանում է բոլոր հարցերին, կատարում է առաջադրանքները, վերցնում է աշուղի սազն ու թռչում:

Սազն առնում է, ուսը գցում, թռչում, մի տեղ նստում է, սկսում է ածել ու ճտվտալով երգել.

Ծընգը, մընգը,

Փուշիկ տվի, լոշիկ առա,

Լոշիկ տվի, գառնուկ առա,

Գառնուկ տվի, հարսիկ առա,

Հարսիկ տվի, սագիկ առա,

Սագիկ առա, աշուղ դառա,

Ծընգը, մընգը,

Ծի՛վ, ծի՛վ:

Մին էլ հանկարծ սազը վեր է ընկնում, ջարդվում, ծիտը թռչում գնում, հեքիաթն էլ վերջանում է:

Դաս-հեքիաթի միջոցով կբարձրանա երեխաների ակտիվության մակարդակն ու ինքնուրույն մտքեր արտահայտելու ունակությունը, կբացահայտվի երեխաների ճիշտ խոսք կառուցելու մակարդակը, իսկ մաթեմատիկական առաջադրանքների միջոցով՝ մաթեմատիկական գիտելիքների մակարդակը:

Այս կերպ կազմակերպված դասերը ակտիվացնում են երեխաներին, նպաստում են կրթական գործունեության ձևավորմանը:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Հետազոտության արդյունքում կատարել եմ հետևյալ եզրահանգումները՝

- Ուսումնասիրելով տարրական դասարաններում միջառարկայական կապերի իրագործման մեթոդիկան՝ մենք տեսնում ենք, որ երեխայի խոսքի զարգացումը կախված է մի շարք պայմաններից: Անհրաժեշտ է ակտիվացնել երեխայի խոսքը, խրախուսել նրանց բանավոր հաղորդակցումը ճանաչողական հետաքրքրության զարգացման շնորհիվ:
- Մաթեմատիկայի դասերին աշակերտներից պահանջվում է խնդրի պայմանը ճիշտ հաղորդելու, մաթեմատիկական գործողությունների հարցերը ճիշտ ու հստակ ձևակերպելու կարողություն, որին մեծապես կարող է նպաստել խոսքի ու մտածողության զարգացումը, բառապաշարի հարստացումը:
- Իր հերթին մաթեմատիկայի դասավանդման ընթացքում բանավոր խոսքի զարգացման ու բառապաշարի հարստացման համար անհրաժեշտ գործոններ են աշակերտների մեջ լեզվի նկատմամբ խստապահանջության դաստիարակումը մաթեմատիկական նոր տերմինների իմաստի գիտակցական յուրացումը, մտքերը գրավոր ու բանավոր ճիշտ ձևակերպելու, կարդացածը, գրածը, սովորածը գրավոր շարադրելու վարժվածությունը:
- Ուսումնասիրելով հետևյալ մեթոդները՝ առաջարկվեցի «դաս-հեքիաթ» մեթոդը, որի նպատակն էր՝ խնդրի պայմանի ճիշտ ընթերցման և հասկացման, հարցերը ճիշտ ու հստակ ձևակերպելու կարողության ձևավորումը, որը մեծապես կարող է նպաստել խոսքի ու մտածողության զարգացմանը, բառապաշարի հարստացմանը՝ ապահովելով միջառարկայական կապերը:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐ ԵՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Յ.Ա. Կոմենսկի , Մեծ դիդակտիկա, Երևան 2010թ.
2. Հարությունյան Հ. Հ, Ավանեսյան Լ. Ս, Տրամաբանական և հետաքրքրաշարժ խնդիրներ, «Մարի» հրատ. , Երևան, 2021, էջ 5
3. Մկրտչյան Սոկրատ, Աբրահամյան Արամ, Իսկանդարյան Սուրեն, Մաթեմատիկա 2, «Զանգակ» հրատ., Երևան-2017. էջ 36, էջ 45 , էջ 76, էջ 81:
4. Սարգսյան Սոնա, Մաթեմատիկական ցերեկույթներ, «Արևիկ» հրատ. , Երևան-2011
5. Колягин, Ю.М. Интеграция школьного обучения: Начальная школа. / Колягин, Ю.М., Алексеенко, О.Л, 2001 - №9. – 28-31с.
6. Рубнянская Е. Н. Интегрированные уроки: Учеб.-метод. Пос. Для учителей. Волгоград: Учитель, 2002. С. 5
7. <https://multiurok.ru/files/integrats-das-ew-dasi-plan.html>